

nve@nve.no

«Høringsuttalelse» og saksnummer 202407777, Tredje aggregat Alta Kraftverk i emnefeltet, og oppgi navn og organisasjonsnummer i innledningen

Naturvernforbundet i Finnmark kommer med en avgrenset høringsuttalelse knytt til følgende punkter i konsesjonssøknaden:

3.1 Nettilknytning og nettkapasitet.

Sitat: «Statnett har bekreftet følgende i reservasjonsbrevet (vedlegg 9): «...bekrefter reservasjon av 120 MW nettkapasitet i Sautso transformatorstasjon. Tilknytningen (...) forutsetter ferdigstilling av Statnetts prosjekt "Ny 420 kV ledning Skaidi – Lebesby og Lebesby transformatorstasjon" med planlagt idriftsettelse i løpet av 2032». Frem til 420 kV linjen til Lebesby er ferdigstilt og satt i drift, er tilknytningen gitt på vilkår som i praksis for Statkraft gir mulighet til innmating av om lag 100 MW fra et nytt A3 i eksisterende nett så snart aggregatet er driftsklart. Dette er en tilstrekkelig stor nok kapasitet til at Statkraft kan gjøre investeringsbeslutning uten å måtte vente på at 420 kV linjen til Lebesby ferdigstilles»

Sitat: «Statnett har i tilbud til Statkraft om nettilknytning opplyst at Alta kraftverk kan mate inn 200 MW mot Alta og 50 MW mot Lakselv via Sautso transformatorstasjon i eksisterende nett fra 2030.»

Naturvernforbundet sin kommentar: På folkemøtene ble det opplyst som her, og innmating av 100 MW var maksimum. Det vil si at det ikke er nettkapasitet til å mate inn 120 MW som er forventet maks produksjon. Dette betyr at det vil bli ekstra press for å bygge ut ny 420 kV ledning Skaidi – Lebesby og Lebesby transformatorstasjon. En linje som er sterkt omstridt bl. grunnet dverggåsa.

7.2 Naturmangfold på land. s. 59

Sitat: «Det vil være liten påvirkning av direkte arealbeslag i tiltaket. Den reduserte vannføringen vil gi mindre flomtopper og kunne påvirke noen av artene som vokser i juvet. Sannsynligvis er de fleste spesielt fuktrevende artene borte eller kraftig redusert etter utbyggingen av elva»

Naturvernforbundet sin kommentar:

Under folkemøtet i Máze blei det fra Statkraft innrømt at det er mye rødlista arter i det området som vil bli tørrlagt på grunn av den nye turbinen. Dette er en innrømmelse av at utbygginga var basert på svært mangelfulle undersøkelser i dette området på 1.8 km.

Utdrag av historikken til planteundersøkelsene ved utbyggingen av vassdraget:

Under striden om utbygginga var det svært motstridende påstander om hvor verdifullt og spesielt plantelivet var i utbyggingsområdet. Sentralt i dette sto Olav Gjærevoll, som var professor i botanikk og derfor skulle være en autoritet på området. Men han var også politiker for daværende regjeringsparti Arbeiderpartiet og hadde vært både stortingsrepresentant og medlem av regjeringa, Bl.a. var han i 1972 Norges første miljøvernminister. Han hadde også vært formann i Ressursutvalget for Finnmarksvidda, som gikk inn for utbygging av Alta-Guovdageaidnu-vassdraget. Han var derfor sterkt forplikta til å argumentere for utbygginga

og til å framstille plantelivet i området på en slik måte at dette ikke kunne hindre utbygging. Det gjorde han da også. Etter overfladiske botaniseringer i området la han hele sin politiske og faglige autoritet bak påstanden om at her var ingenting spesielt verneverdig. Det var vel ikke helt uten grunnlag at noen ga Gjærevoll tilnavnet «Gjærdesmetten», ut i fra at han smatt ut og inn av forskjellige roller.

Dokumenter som vi har funnet i Folkeaksjonens arkiv på Alta museum viser hvordan politikken overkjørte botanikken, Vi vil sitere litt fra disse.

14.11.1974 skreiv Olav Gjærevoll på vegne av Botanisk avdeling ved Vitenskapsmuseet under Universitetet i Trondheim:

Ad inventeringer i Altavassdraget

Botanisk avdeling vil gi sin tilslutning til det inventeringsprogram som Dalland har lagt fram.

Fra et botanisk synspunkt er Altavassdraget med tilstøtende områder meget interessant.

Plantegeografisk ligger området i en overgangssone mellom atlantiske flora- og vegetasjonselementer og østlige (sibiriske) flora- og vegetasjonselementer samtidig som det arktiske element gjør seg sterkt gjeldende.

Det er nødvendig at det avsettes tilstrekkelig med tid til de botaniske undersøkelser.

Vegetasjonskartlegging er tidkrevende. For et vassdrag av denne type er det absolutt nødvendig at en tar seg tid til å vurdere eventuelle naturinngrep meget nøye.

En vil spesielt understreke nødvendigheten av undersøkelser også i den nedre del av elva.

Biotopene i dette flate øyr- og terasselandskap er utvilsomt meget sterkt avhengige av vannhusholdningen.

Olav Gjærevoll

Her er det botanikeren Gjærevoll som uttaler seg på faglig grunnlag. Men snart skulle politikeren overta.

I 1975 blei Ressursutvalget for Finnmarksvidda oppnevnt med Olav Gjærevoll som leder. Etter krav fra myndighetene blei Altautbygginga tatt ut som hastesak som utvalget skulle uttale seg om først. Flertallet på 10 av 17 medlemmer, med Gjærevoll i spissen, gikk da inn for utbygging, sjøl om de botaniske undersøkelsene, som Gjærevoll hadde krevd, ikke var gjennomført.

Under rettssaka om utbygginga vitna konservator Sigmund Sivertsen ved vitenskapsmuseet i Trondheim. Han la fram ei skriftlig utredning, og blei referert i rettsreferatet: «*Altavassdraget har, til dels sammen med Nordreisavassdraget, en del enestående floristiske forekomster som vil bli berørt. Vitnet kjenner ikke andre vassdrag her i landet ed så mange spesielle floristiske verdier og han kan vanskelig tenke seg at dette skulle finnes, men alle vassdrag er ennå ikke undersøkt. Kunnskapen om verneverdien i Altavassdraget skriver seg fra tilfeldige besøk, hvorav de fleste skjedde i forrige århundre. Noen systematisk undersøkelse er ikke foretatt.*

I samme rettssak vitna også Olav Gjærevoll, som også la fram en skriftlig forklaring. Her skreiv han om Altavassdraget bl.a.: «*I den nedre del av vassdraget er det flate elveøyr. På en del av disse vokser en av Norges mest sjeldne planter, småjonsokblom (Melandrium angustiflorum). Når det har vært hevdet at det er sjeldne floristiske forekomster ved Alta, er det utvilsomt denne art det siktes til. Andre sjeldenheter forekommer ikke i den nedre del av*

vassdraget. Videre skriver han om masimjelt at denne er funnet et stykke sør for utbyggingsområdet, og at han har undersøkt ved Virdnejávri uten å finne noe der. (Tromsø museum fant derimot denne i 1981 i utbyggingsområdet). Gjærevoll konkluderer med at utbygginga ikke vil skade verneverdig vegetasjon.

I et seinere skriv sier Sivertsen seg uenig i Gjærevolls vurderinger, nevner flere svært sjeldne planter i området og skriver at svært mye er dårlig undersøkt.

Det blei gjort ei botanisk undersøkning: Elvebakk, A. og Mølster, L. 1982: *Foreløpig rapport til NVE angående botaniske undersøkelser i reguleringsområdet ved Alta-Kautokeino-vassdraget sommeren 1982*. Polarflokken 1982 (2).

Dette var altså bare en foreløpig rapport, men det synes ikke å ha kommet noe etterpå. To år seinere ga en av disse forskerne ut *Flora og vegetasjon i utbyggingsområdet ved Alta/Kautokeino-vassdraget-1 : Økologi, innvandringshistorie og bestandsstatus for masimjelt (Oxytropis deflexa ssp. norvegica)*. Denne behandla bare en art, og skulle tilsynelatende være første del i en artikkelserie, men det kom ikke flere.

Stikk imot Gjærevolls påstand konkluderer Elvevoll med at utbyggingsområdet synes å være «landets rikeste lokalitet overhodet når det gjelder konsentrasjon av sjeldne planter». Biologiprofessor Klaus Høiland uttalte i et brev til Miljøverndepartementet: «Spesielt vil vi framheve de botaniske verneverdiene. Både vegetasjonstyper, flora og artssammensetning og forekomst av sjeldne planter, gjør at Alta-Kautokeinovassdraget peker seg ut som et internasjonalt verneverdig område.»

I 1982 ga Ola Skifte ved Tromsø museum ut artikkelen Masimjelt (*Oxytropis deflexa* (Pall.) DC. subsp. *norvegica* Nordh.) funnet på en ny plass ved Altavassdraget. Her tok han også opp øvrig vegetasjon i rasmarka ved Virdnejávri der masimjelten blei funnet og skreiv: *Fra rasmarka foreligger følgende artsliste(vel 40 artsnavn) ... Lista ovafor inneholder fleire sjeldne arter. Etter Ove Dahls artsoversyn for Finnmark (Dahl 1934), er dette tilfelle bl.a. for fjellkveke, rødflangre, rosekarse, snømure og furuvintergrønn.*

Langs Guovdageaineatnu både ovenfor og nedenfor Máze vokser den svært sjeldne planta masimjelt (*Oxytropis deflexa* spp. *norvegica*). Denne planta har ingen andre kjente voksesteder i Europa, men finnes ved Bajkalsjøen i Sibir. Masimjelt blei freda ved kongelig resolusjon 25.02.1983, midt under bygginga av Altadammen, som få år etterpå satte noen av

voksestedene til masimjelten under vann.

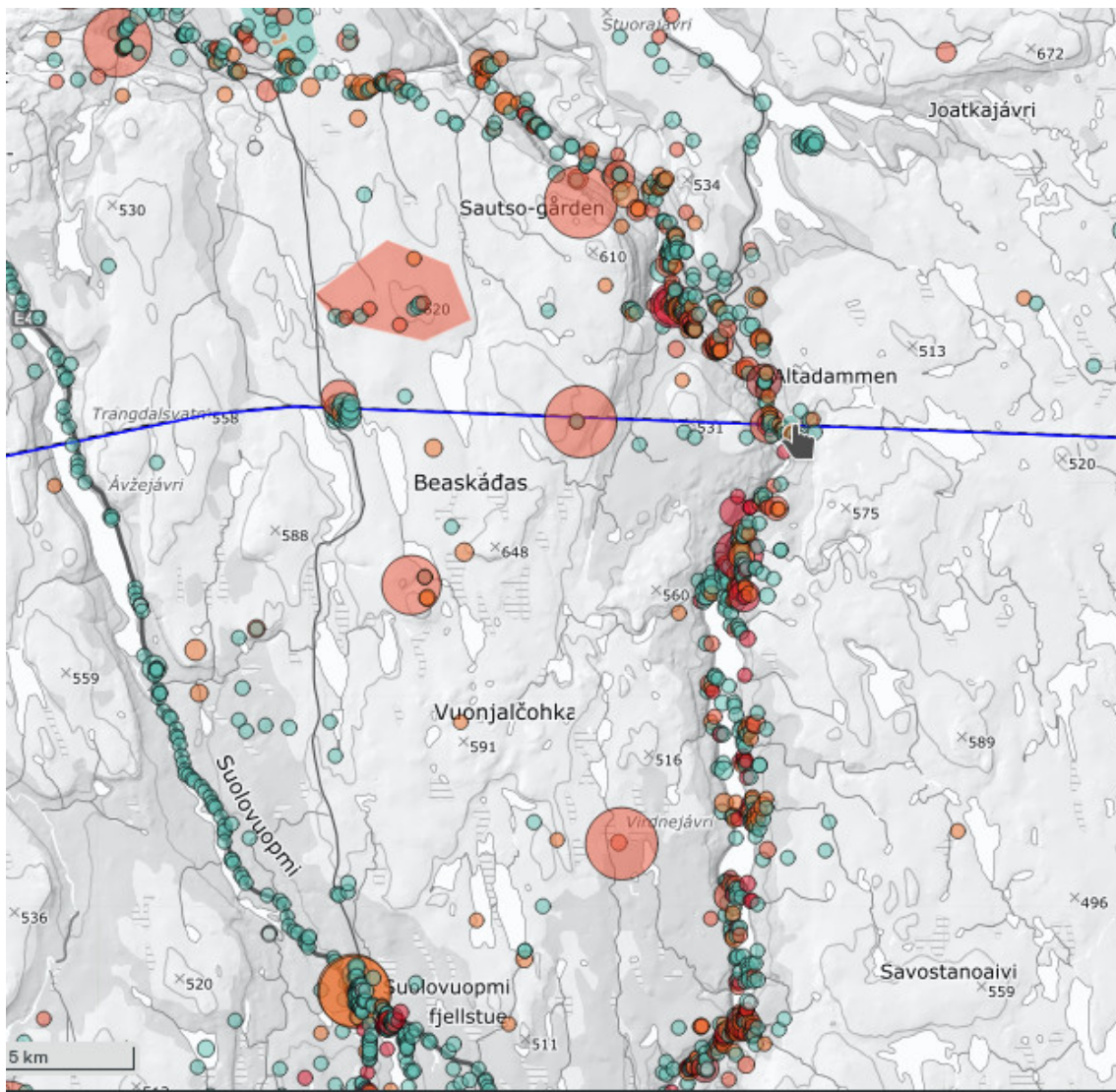
Som oppfølging av arbeidet med naturmangfoldloven sendte daværende miljøvernminister Erik Solheim i 2008 ut et kort til hver kommune i landet, der han ba kommunene ta vare på en spesiell art for hver kommune. Her er brevet han sendte til Guovdageaidnu, for at kommunen skulle ta vare på masimjelt. Hva har så trua denne? Jo, kraftutbygging iverksatt av staten og velsigna av miljøverndepartementet! Kraftutbygginga skjedde mot protester fra kommunen som nå blir oppfordra til å ta vare på masimjelten.

I 2011 kom Fylkesmannen i Finnmark med en [Handlingsplan for fem karplanter antatt truet av utbyggingen av Alta-Kautokeino vassdraget](#). Her var det planlagt å bruke over 3 mill. kr. i tida 2011-2015 for å kartlegge og sikre forekomster av masimjelt (*Oxytropis deflexa*, davvegožot), kveinhavre (*Trisetum subalpestre*, johkahávvar), finnmarksjonsokblom (*Silene involucrata*, davvesillan), grårublom (*Draba cinerea*, nuortagazzabađvi) og finntelg (*Gynocarpium continentale*, nuortagáiski). At det var nødvendig med en slik plan forteller klart at påstandene til Olav Gjærevoll om ingen viktige sårbare arter i område ikke var bygd på botanikk, men på politikk.

Situasjonen for en av de mest trua artene, finnmarksjonsokblom, skildrer Artsdatabanken slik: *Finnmarksjonsokblom vurderes som kritisk truet (CR) fordi den samlede kjente norske populasjonen nå består av svært få individer. Den er knyttet til rasmarker og bergvegger som primærforekomster og sekundært til elveører. ... I Kautokeino ble fem primærforekomster påvist i 1982-83 i reguleringsområdet for Alta/Kautokeino-utbygginga. Trolig er alle gått tapt med unntak av en forekomst med noen få individer som ble funnet i 2009. På grunn av reguleringa er det ingen muligheter for rekruttering til sekundærforekomster nedstrøms i Alta. ... Tilbakegangen er imidlertid blitt forsterket av inngrep og endringer på elvekantene,*

spesielt ved reguleringen av Alta-Kautokeino-vassdraget.

Guovdageainnu meahcceguovddáš har gjennomført registrering av planter i Guovdageaidnu, og samarbeidet bl.a. med UIT om dette. Vi har lagt merke til at svært mange arter har sitt eneste eller viktigste vokseområdet i Guovdageaidnu kommune ved Virdnetjávri, det vil si i eller nær oppdemningsområdet. Disse artene er som regel registrert på første halvdel av 1980-tallet, dvs. etter at utbygginga var vedtatt, men før den blei gjennomført. Det forteller at det ikke var gjennomført forsvarlige botaniske undersøkelser FØR stortingsvedtaket i 1978. De fleste av disse finnestedene ligger nå under vann eller i reguleringsområdet, eller de i påvirkta strandområder rundt Virdnejávri. De fleste av disse artene er da tapt for Guovdageaidnu kommune. Mange av dem er også rødlista, eller de ville ha vært det dersom

rødlista hadde vært regional og ikke nasjonal.

Det er fullt mulig å dokumentere dette med bruk av Artsdatabanken.

Vedlagte kart viser hvor det er registrert planter. Rød farge er rødlista planter. Det viser at det er gjort mye undersøkelser nettopp i utbyggingsområdet, og nesten ingenting øst for dette. Det

viser også at det er funnet svært mye rødlista arter både ved Virdnejávri og videre nedover vassdraget.

Naturvernforbundet sin konklusjon. Elvestrekningen på 1.8 km som nå blir tørrlagt, inneholder høyst sannsynlig planter som er sjeldne og verneverdige. Det bør iverksettes ekstra undersøkelser på denne strekningen, selv om det på møte i Máze ble sagt at dette området var svært vanskelig tilgjengelig for undersøkelser. Det finnes i dag ulikehjelpemidler som gjør det forsvarlig å gjennomføre denne type undersøkelser.

7.9 Samisk kultur og næringsutøvelse. s. 85

Sitat: «Den antatt største påvirkningen av tiltaket vil være for sosiokulturelle forhold, på grunn av historiske forhold knyttet til neddemmingstrusselen av Masi/Mazé da Alta kraftverk ble bygget. Hvorvidt usikkerhet og belastninger for befolkningen i Masi/Mazé vil bli en vedvarende effekt av tiltaket, avhenger blant annet av hvordan prosessen og kommunikasjonen blir gjennomført i videre faser. For deltema naturen som grunnlag for samisk nærings- og kulturutøvelse og tradisjonell utmarksbruk er konsekvensgraden vurdert som ubetydelig.»

Sitater fra **Fagrappport samisk kultur- og næringsutøvelse:**

2 Metode og faglig grunnlag

2.1 Metodikk for utredning

Metode for vurdering av samisk kultur- og næringsutøvelse inngår ikke i Statens Vegvesens håndbok V712 eller Miljødirektoratets håndbok M-1941. Vurderingene i fagrapporten baserer seg derfor på en tilpasset metodikk utarbeidet av Sweco, i tråd med Sametingets planveileder og med bistand av Ánde Somby (2024), jurist og forsker på blant annet urfolksrett. I vurdering av samisk kultur- og næringsutøvelse er naturen som grunnlag for samisk nærings- og kulturutøvelse, sosiokulturelle forhold, barn og unge, samt tradisjonell utmarksbruk i influensområdet beskrevet kort.

2.3.5 Naturmangfoldloven med forskrifter

Loven har som formål at naturen med dens biologiske, landskapsmessige og geologiske mangfold og økologiske prosesser tas vare på ved bærekraftig bruk og vern (Naturmangfoldloven, 2009). Dette også slik at den gir grunnlag for menneskenes virksomhet, kultur, helse og trivsel, nå og i fremtiden, samt som grunnlag for samisk kultur.

Lovens paragraf § 8 sier at myndigheter skal vektlegge kunnskap som er basert på generasjoners erfaringer knyttet til samisk bruk og samspill av naturen som kan bidra til bærekraftig bruk og vern av naturmangfoldet.

Neddemmingstrusselen og kampen mot overmakten i Alta-saken er fortsatt et traume for det samiske folket, spesielt for bygda Masi. De positive virkningene av kampen førte blant annet til opprettelsen av Sametinget. For bygda Masi ble det ikke gjort noen skadereduserende tiltak (Referansegruppegruppen for Máze dokumentasjonssenter, 2023). Gjennom blant annet interessentkartleggingen og folkemøtet i Masi 3. september 2024 har det **blitt klart at tiltaket Alta kraftverk A3 ripper opp gamle sår i Masi.**

På folkemøtet ble det gitt innblikk i lokalbefolkningens opplevelse av at «bygda har blødd» og at ingen kompensierende tiltak ble gjort etter utbyggingen av kraftverket. Andre sosiokulturelle forhold ble også belyst, i tillegg til de psykologiske virkningene for lokalbefolkningen som blusser opp på grunn av usikkerheten av et nytt tiltak på kraftverket. Den historiske dimensjonen av samisk kultur og identitet er preget av fornorskingsprosesser og systematisk marginalisering, noe som fortsatt påvirker helsen og livskvaliteten til samiske menn og kvinner i dag. I områder som Masi, hvor gamle sår fra fortiden gjenåpnes i forbindelse med nye utbyggingssaker, kan dette føre til en forsterket følelse av usikkerhet og avmakt. Et viktig grep kan være å anerkjenne hvordan historiske traumer kan påvirke den psykiske helsen.

Usikkerhet knyttet til nye utbyggingssaker kan ha konsekvenser for folkehelsen i den samiske befolkningen. Dersom samisk lokalbefolkning opplever at deres stemmer ikke blir hørt i beslutningsprosesser, kan dette skape en følelse av maktesløshet og manglende kontroll over egen fremtid. **Denne opplevelsen kan forverre eksisterende helseutfordringer og føre til økt stress og andre psykiske plager.** For å motvirke følelsen av avmakt, er **god informasjon** om hva tiltakene innebærer avgjørende. Når innbyggere får klar og tilgjengelig informasjon, kan de bedre forstå konsekvensene av utbyggingene, noe som kan redusere usikkerhet og frykt. Videre er det avgjørende å legge til rette for reell medvirkning og deltakelse i prosessen.

Manglende tiltak eller utydelige planer kan derimot forsterke opplevelsen av at samiske samfunn blir oversett, noe som kan ha negative konsekvenser for folkehelsen. I de to kommunene som nevnes kan tiltak som fremmer kulturell identitet, språklig revitalisering og støtte til psykisk helse være av stor betydning. Dette kan bidra til å styrke fellesskapet og redusere følelser av isolasjon og avmakt. Å ivareta og styrke den samiske kulturen som en del av utbyggingssaker, kan også være en viktig strategi for å motvirke negative helseutfall og fremme livskvalitet.

Naturvernforbundet sin kommentar til Fagrapport samisk kultur og næringsutøvelse.

Denne fagrapporten redegjør svært mangelfullt om hvilke faglige ressurser som er brukt i dette arbeidet. SANKS (Samisk nasjonal kompetansetjeneste – psykisk helsevern og rus) sitter på fagkompetanse om disse temaene – men det ser ikke ut som om denne kompetansen er brukt i denne fagrapporten. Summen av utbyggingssaker i samiske områder i Finnmark i vår tid med Kraftløftet Finnmark, at summen for de som blir berørt, har betydelige psykososiale følger. Denne rapporten må lages på nytt og med klare referanser til folk og institusjoner som har faglig kompetanse på området.

Naturvernforbundet i Finnmark

Ved Kjell M. Derås, leder

Alta 31.03.2026

Organisasjonsnr. 926179861